

Встановлення факту смерті особи під час воєнного стану

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалась 24 лютого 2022 року, додатково актуалізувала комплекс питань, які пов'язані із встановленням факту смерті осіб в період воєнного стану, як військовослужбовців, так й цивільних.

Хоча ці проблеми стояли впродовж восьми років, з моменту подій 2014 року, нині вражає масштаб та якісна складова. Коло цих питань достатньо велике – від ідентифікації тіл (останків) померлих (загиблих) осіб до виплат компенсаційних виплат членам сімей загиблих у встановленому порядку.

Для кращого функціонування та взаємодії спеціалізованих структур щодо встановлення факту смерті людини під час воєнного стану Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством охорони здоров'я України та Офісом Генерального прокурора 09 березня 2022 року прийнято наказ № 177/450/46, яким затверджено Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України.

При цьому мова йде не тільки про громадян України, як сторону у воєнному конфлікті. Приходиться стикатися із проблемами стосовно здійснення гуманітарних заходів щодо передачі тіл (останків) загиблих під час військових дій, а також задля недопущення погіршення санітарно- епідемічної ситуації та виникнення небезпечних інфекційних захворювань на території України, спричинених наявністю на територіях ведення військових дій (збройного протистояння) непохованих тіл (останків) загиблих (тобто військовослужбовців сторони противника чи незаконних збройних формувань, які вчинили агресію проти України).

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ СМЕРТІ ОСОБИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

**ФАКТ СМЕРТІ БЕЗ ОЗНАК
НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ**

**ФАКТ СМЕРТІ ЗА НАЯВНІСТЮ ОЗНАК
НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ**

ФАКТ СМЕРТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

ОГЛЯД ТРУПА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТІЛ (ОСТАНКІВ) ПОМЕРЛИХ
(ЗАГИБЛИХ) ОСІБ**

**ГЕНОМНА ІНФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

**ВИЛУЧЕННЯ, ПЕРЕДАЧА, РЕПАТРІАЦІЯ ТІЛ
(ОСТАНКІВ) ЗАГИБЛИХ**

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ
ЗАГИБЛИХ ОСІБ**

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»

Київ – 2023

Укладачі:

Коропатнік Ігор Михайлович — доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту Національного університету імені Тараса Шевченка, полковник юстиції;

Микитюк Микола Андрійович — доктор юридичних наук, доцент, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, полковник;

Павлюк Олександр Олексійович — начальник штабу-заступник командувача Сухопутніх військ Збройних сил України, кандидат військових наук, генерал-лейтенант;

Петков Сергій Валерійович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.

Встановлення факту смерті особи під час воєнного стану. / укл.: Коропатнік І. М.,
В 85 Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 484 с.

ISBN 978-966-370-789-1

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалась 24 лютого 2022 року, додатково актуалізувала комплекс питань, які пов'язані із встановленням факту смерті осіб в період воєнного стану, як військовослужбовців, так й цивільних.

Хоча ці проблеми стояли впродовж восьми років, з моменту подій 2014 року, нині вражає масштаб та якісна складова. Коло цих питань достатньо велике – від ідентифікації тіл (останків) померлих (загиблих) осіб до виплат компенсаційних виплат членам сімей загиблих у встановленому порядку.

Для кращого функціонування та взаємодії спеціалізованих структур щодо встановлення факту смерті людини під час воєнного стану Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством охорони здоров'я України та Офісом Генерального прокурора 09 березня 2022 року прийнято наказ № 177/450/46, яким затверджено Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України.

При цьому мова йде не тільки про громадян України, як сторону у воєнному конфлікті. Приходиться стикатися із проблемами стосовно здійснення гуманітарних заходів щодо передачі тіл (останків) загиблих під час військових дій, а також задля недопущення погіршення санітарно-епідемічної ситуації та виникнення небезпечних інфекційних захворювань на території України, спричинених наявністю на територіях ведення військових дій (збройного протистояння) непохованих тіл (останків) загиблих (тобто військовослужбовців сторони противника чи незаконних збройних формувань, які вчинили агресію проти України).

ВСТУП

Повномасштабна війна в Україні, що розпочалась 24 лютого 2022 року, додатково актуалізувала комплекс питань, які пов'язані із встановленням факту смерті осіб в період воєнного стану, як військовослужбовців, так й цивільних.

Хоча ці проблеми стояли впродовж восьми років, з моменту подій 2014 року, нині вражає масштаб та якісна складова. Коло цих питань достатньо велике — від ідентифікації тіл (останків) померлих (загиблих) осіб до виплат компенсаційних виплат членам сімей загиблих у встановленому порядку.

Для кращого функціонування та взаємодії спеціалізованих структур щодо встановлення факту смерті людини під час воєнного стану Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством охорони здоров'я України та Офісом Генерального прокурора 09 березня 2022 року прийнято наказ № 177/450/46, яким затверджено Порядок взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України.

При цьому мова йде не тільки про громадян України, як сторону у воєнному конфлікті. Приходиться стикатися із проблемами стосовно здійснення гуманітарних заходів щодо передачі тіл (останків) загиблих під час військових дій, а також задля недопущення погіршення санітарно-епідемічної ситуації та виникнення небезпечних інфекційних захворювань на території України, спричинених наявністю на територіях ведення військових дій (збройного протистояння) непохованих тіл (останків) загиблих (тобто військовослужбовців сторони противника чи незаконних збройних формувань, які вчинили агресію проти України).

Ці питання регулюються нормативними актами, що затверджені Постановою КМУ від 17 червня 2022 р. № 698.

Законодавством України визначається правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та забезпечується правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового

статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей.

Видання має бути інтересним широкому загалу зацікавлених осіб, враховуючи значну територію України, яка зазнала вторгнення ворожих військ і окупацію, частина території досі тимчасово окупована, практична уся територія країни у тому чи іншому ступеню зазнає обстрілів та бомбардувань. Людські втрати, зникнення людей безвісти стають повсякденною трагічною подією. Збройні формування українського війська несуть бойові втрати. Окремий інтерес видання буде мати для спеціалістів — військовослужбовців, службовців спеціальних формувань — ДСНС, територіальної оборони, національної поліції, добровольчих формувань, волонтерів, медичних працівників, посадовців державних органів, органів місцевого самоврядування, надавачів соціальних послуг, посадових осіб закладів освіти, волонтерів.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Найбільш загальні питання із заявленої виданням тематики визначається Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» 12 липня 2018 року № 2505-VIII.

Цей Закон визначає **правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин**, та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, з обліком, розшуком та соціальним захистом таких осіб і членів їхніх сімей.

Для цілей цього Закону **особливими обставинами вважаються збройний конфлікт, воєнні дії, тимчасова окупація частини території України, надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру.**

В сенсі цього Закону **особою, що зникла безвісти за особливих обставин**, вважається така особа, яка зникла безвісти у зв'язку із збройним конфліктом, воєнними діями, тимчасовою окупацією частини території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру.

Поняття **збройний конфлікт** — збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт). Так визначається у Законі України «Про національну безпеку України».

Відповідно до ст. 4 Закону **особа набуває статусу** такої, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту внесення про неї відомостей, що містяться у заяві про факт зникнення, до **Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин**, та вважається такою, що зникла безвісти за особливих обставин, з моменту подання заявником заяви про факт зникнення особи.

Надання особі статусу зниклої безвісти за особливих обставин не позбавляє її родичів або інших осіб права звернення до суду із заявою про визнання такої особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою у порядку, передбаченому законодавством (ч. 3 ст. 4 Закону).

Іноземець чи особа без громадянства, яка зникла на території України, набуває правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, якщо така особа перебувала на території України на законних підставах.

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана родичем такої особи, представником військового формування, органом державної влади, органом місцевого самоврядування, громадським об'єднанням або будь-якою іншою особою, якій стало відомо про зникнення.

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути подана Уповноваженим з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, якщо зазначені в абзаці другому цієї частини особи звернулися до неї з повідомленням про зникнення особи.

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, подається до відповідного територіального органу Національної поліції України.

У заяві про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, зазначається інформація, що може сприяти розшуку такої особи.

У разі отримання інформації про зникнення особи за особливих обставин або заяви про розшук такої особи Національна поліція України зобов'язана інформувати Уповноваженого протягом трьох днів з моменту отримання такої інформації або заяви.

Відомості, зазначені у заяві про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, підлягають внесенню до Реєстру в порядку, протягом 24 годин після отримання Уповноваженим від Національної поліції України інформації про зникнення особи за особливих обставин або інформації про отримання заяви про розшук такої особи.

Особа вважається зниклою безвісти за особливих обставин до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому Законом.

Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, не зменшує обсяг цивільної правоздатності особи (ч.1 ст. 8 Закону).

Особа, зникла безвісти за особливих обставин, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має

право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцеперебування.(ч. 1 ст. 5 Закону).

Держава зобов'язана вжити всіх можливих заходів для розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин .

Майно особи, зниклої безвісти за особливих обставин.

Права та інтереси особи, зниклої безвісти за особливих обставин, а також її **майно підлягають захисту** до моменту припинення її розшуку у порядку, передбаченому цим Законом, або оголошення її померлою відповідно до законодавства (ч. 1 ст. 5 Закону).

З моменту внесення даних про особу, зниклу безвісти за особливих обставин, до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин над майном такої особи може бути встановлено опіку в порядку, передбаченому Цивільним кодексом України(ч. 2 ст. 8 Закону).

Діти особи, зниклої безвісти за особливих обставин.

У разі якщо **обидва з батьків дитини є особами, зниклими безвісти за особливих обставин, над такою дитиною встановлюється опіка/піклування** у порядку, передбаченому Цивільним кодексом України (ч. 3 ст. 8 Закону).

Якщо на утриманні особи, зниклої безвісти за особливих обставин, були повнолітні особи, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки, над такими особами встановлюється опіка.

Набуття правового статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин, **не змінює її сімейного стану** до моменту розірвання шлюбу за заявою другого з подружжя внаслідок визнання особи безвісно відсутньою або до моменту оголошення такої особи померлою.

За особою, зниклою безвісти за особливих обставин, **зберігаються місце роботи та займана посада**, але не більш як до моменту визнання її безвісно відсутньою чи оголошення померлою у порядку, встановленому законодавством.

За особою, уповноваженою на виконання функцій держави, яка зникла безвісти за особливих обставин, зберігаються місце роботи, займана посада та середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, незалежно від підпорядкування, але не більш як

до моменту оголошення такої особи померлою в порядку, встановленому законодавством.

Близькі родичі та члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, — це чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі (ст.1 Закону).

Близькі родичі та члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин згідно з ст. 6 Закону мають право:

отримання достовірної інформації про хід та результати проведення її розшуку в порядку;

на отримання достовірних відомостей про місцеперебування особи (якщо таке стане відоме), чи обставини її загибелі (смерті), місце поховання (якщо воно відоме);

органи державної влади, уповноважені на здійснення обліку та/або розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, зобов'язані надавати інформацію про хід та результати розшуку, близьким родичам та членам сім'ї таких осіб;

члени сім'ї особи, зниклої безвісти за особливих обставин, мають право на соціальний захист у порядку, визначеному законодавством України.

Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права з власної ініціативи, за погодженням з Національною поліцією України, мають право брати участь у розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надавати допомогу і сприяння органам Національної поліції України у розшуку таких осіб та в випадку їх залучення мають право отримувати від державних органів інформацію про зниклу особу, маршрут та територію, на яких доцільно проводити розшук, іншу інформацію, яка може сприяти ефективному розшуку особи.

Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі — Реєстр) — електронна база даних, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення інформації

про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх невізанані останки, наявність чи відсутність рішення суду про визнання осіб, зниклих безвісти, безвісно відсутніми або оголошення померлими, а також інших даних, що використовуються для забезпечення обліку осіб, зниклих безвісти, з метою їх розшуку.

Реєстр створюється для накопичення та централізації відомостей та даних про таких осіб, а також обліку інформації, необхідної для їх ефективного розшуку.

Відомості в Реєстрі накопичуються та зберігаються з метою обліку інформації, необхідної для розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Держателем Реєстру є Міністерство внутрішніх справ України. Адміністратором Реєстру є державне підприємство, що належить до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України.

Структура та порядок ведення Реєстру визначаються положенням, яке затверджується наказом Міністерства внутрішніх справ України.

Розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, **припиняється не пізніше ніж через три дні з дня встановлення місця перебування особи, зниклої безвісти за особливих обставин, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи** з повідомленням про це її близьких родичів та членів сім'ї, а також заявника, якщо заявник не є близьким родичем та членом сім'ї. Про припинення розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідкладно робиться відмітка в Реєстрі.

Рішення суду про визнання особи безвісно відсутньою не є підставою для припинення її розшуку.

Якщо особа, зникла безвісти за особливих обставин, **оголошена померлою**, але її останки не знайдено, проведення розшуку не припиняється до встановлення її місцеперебування, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи (ст. 20 Закону).

За приписами ст. 21 Закону У разі наявності достовірної інформації про те, що особа, яка зникла безвісти за особливих обставин, померла, Уповноважений надає висновок про наявність обставин, що свідчать про смерть цієї особи, та направляє його її родичам.

Достовірною інформацією про смерть особи є результати аналізу і зіставлення інформації про вилучення людських останків, наданої пошуковими групами, посмертної інформації про такі останки, наданої бюро судово-медичної експертизи, інформації про профілі ДНК та результати зіставлення ДНК, надані ДНК-лабораторіями, з інформацією, що відома про особу, зниклу безвісти за особливих обставин. Ця інформація міститься у комплексному звіті про ідентифікацію.

Достовірність цієї інформації підтверджується Уповноваженим в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Висновок Уповноваженого про наявність обставин, що свідчать про смерть особи, не є фактом, від якого залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, що встановлюються в судовому порядку.

Порядок проведення процедури поховання, належного ставлення до людського тіла (останків, праху) та збереження місця поховання встановлюється законодавством, що визначає загальні правові засади здійснення в Україні діяльності з поховання померлих, та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Людські останки мають бути ідентифіковані та поховані в індивідуально позначених могилах у визначених та зареєстрованих місцях поховань відповідно до ритуальних (релігійних) обрядів.

Позначення місць поховання здійснюється в порядку, встановленому законодавством.

У разі неможливості ідентифікації людських останків інформація, що може сприяти її здійсненню, зокрема дата та місце знайдення людських останків, дані повного посмертного вивчення, у тому числі особливі прикмети, вік, статура тощо, одяг і особисті речі, зразки та профілі ДНК, отримані в ДНК-лабораторіях, фіксується у межах компетенції, визначеної законодавством, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, та відповідними підрозділами Міністерства внутрішніх справ України і вноситься до Реєстру.

Поховання невідомих останків здійснюється після фіксації інформації, що може сприяти здійсненню ідентифікації людських останків.

Інформація, що може сприяти здійсненню ідентифікації людських останків, оприлюднюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

У разі поховання невідомих останків у книзі реєстрації поховань та перепоховань померлих відповідно до Закону України «Про поховання та похоронну справу» зазначаються стать померлої особи, дата виявлення її останків, дата і місце поховання останків, причина смерті та номер свідоцтва про смерть.

На місці поховання невідомих останків встановлюється табличка, на якій зазначаються номери ділянки, ряду і могили, реєстраційний номер і дата поховання останків.

У разі проведення **ексгумації** ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб та встановлення причин смерті здійснюються в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Інформація про невідомі останки, отримана за результатами ідентифікації, вноситься до розділу Реєстру, що містить відомості про невідомі останки та пов'язані з ними речі.

Ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб — комплекс експертних (лабораторних) дослідницьких заходів, спрямованих на достовірне встановлення особистості невідомого тіла.

Медична ідентифікація тіл (останків) померлих (загиблих) осіб — процес та результат визначення належності останків конкретній особі шляхом порівняння відомої інформації про особу, зниклу безвісти (прижиттєвої інформації), та інформації, отриманої за результатами дослідження мертвого тіла (посмертної інформації).

Невідомі останки померлої особи — останки людини (тіло або частини тіла), належність яких конкретній особі не може бути встановлена без проведення додаткових заходів для ідентифікації.

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ СМЕРТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в Україні введено режим воєнного стану.

Звертаємо вашу увагу, що навіть за таких умов відділи державної реєстрації актів цивільного стану ПРАЦЮЮТЬ у штатному режимі, крім міст/районів, де такої можливості немає у зв'язку з веденням активних бойових дій.

Державна реєстрація актів цивільного стану проводиться будь-яким органом державної реєстрації актів цивільного стану за зверненням заявника: **смерті — незалежно від місця смерті чи проживання померлої особи.**

Державна реєстрація смерті за заявою, поданою у строки, визначені частиною другою статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» та до закінчення одного року з дня настання смерті, проводиться за останнім місцем проживання померлого, за місцем настання смерті чи виявлення трупа або за місцем поховання. Державна реєстрація смерті проводиться за місцем проживання заявника у разі: якщо заява надійшла після закінчення одного року з дня настання смерті; встановлення у судовому порядку факту смерті; звернення для реєстрації смерті особи, оголошеної судом померлою.

У разі настання смерті в дорозі (у поїзді, на судні, в літаку тощо) державна реєстрація смерті може бути проведена в найближчому органі державної реєстрації актів цивільного стану (частини третя — п'ята статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»).

Державна реєстрація смерті осіб, що померли в слідчих ізоляторах або установах виконання покарань, у яких ці особи трималися або відбували покарання, провадиться відділами державної реєстрації актів цивільного стану за останнім місцем проживання до взяття під варту або засудження осіб чи за місцезнаходженням установи (пункт 5 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Заява про державну реєстрацію смерті подається не пізніше трьох днів з дня настання смерті або виявлення трупа, а в разі якщо неможливо одержати документ закладу охорони здоров'я або судово-медичної установи, — не пізніше п'яти днів (частина друга статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»).

Особа, яка звернулась щодо державної реєстрації смерті, **повинна пред'явити** на своє посвідчення паспорт або паспортний документ. Відсутність зазначеного документа не є підставою для відмови в державної реєстрації смерті (пункт 7 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Підставою для державної реєстрації смерті є:

а) лікарське свідоцтво про смерть форми N 106/о, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.10.2006 за № 1150/13024;

б) фельдшерська довідка про смерть форми № 106-1/о, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.10.2006 за № 1150/13024;

в) лікарське свідоцтво про перинатальну смерть форми № 106-2/о, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25.10.2006 за № 1150/13024;

г) рішення суду про оголошення особи померлою;

г) рішення суду про встановлення факту смерті особи в певний час;

д) повідомлення державного архіву або органів Служби безпеки України, у разі державної реєстрації смерті осіб, репресованих за рішенням несудових та судових органів;

е) повідомлення установи виконання покарань або слідчого ізолятора, надіслане разом з лікарським свідоцтвом про смерть (пункт 1 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Якщо померлий мав паспорт або паспортний документ, а також військово-облікові та пільгові документи, то орган державної реєстрації актів цивільного стану, який реєструє смерть, вилучає їх і в цих документах проставляє відповідний штамп про смерть

власника. Непередача зазначених документів померлих **не є перешкодою** для державної реєстрації смерті (пункт 14 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Державна реєстрація смерті іноземців та осіб без громадянства провадиться на загальних підставах із дотриманням вимог чинного законодавства України (пункт 14 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Про державну реєстрацію смерті іноземця відділ державної реєстрації актів цивільного стану управління державної реєстрації міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України на підставі повідомлення відділу державної реєстрації актів цивільного стану, яким зареєстровано смерть, невідкладно інформує Міністерство закордонних справ України (пункт 14 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

Після проведення державної реєстрації смерті видається свідоцтво про смерть та витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян про смерть для отримання допомоги на поховання або відповідна довідка на поховання, у разі державної реєстрації смерті виконавчим органом сільської, селищної, міської (крім міст обласного значення) ради (пункт 16 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).

У разі направлення судом рішення про **встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України** до відділу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення державна реєстрація смерті проводиться без звернення будь-якої особи.

Якщо державна реєстрація смерті проводиться на підставі рішення суду про оголошення особи померлою або встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України, надісланого судом, свідоцтво про смерть оформляється та видається заявнику під час його звернення до органу державної реєстрації актів цивільного стану.

Встановлення факту смерті військовослужбовця. Сотні тисяч військовослужбовців героїчно захищають Батьківщину в лавах Збройних сил України. На жаль, нерідко ціною власного життя.

Відомо, що родина загиблого воїна повинна юридично оформити факт смерті. Адже лише в такому випадку в членів сім'ї виникає право на отримання одноразової грошової допомоги, допомоги на

поховання та інших належних виплат, відповідного статусу та пов'язаних із цим пільг, оформлення спадщини.

Втім, трапляються випадки, коли з різних причин тіла загиблих героїв неможливо евакуювати з поля бою. Або ж коли за наявності об'єктивних причин неможливо вважати, що захисник загинув — не відоме місцезнаходження тіла.

За таких обставин сім'я не зможе отримати свідоцтво про смерть в органах Державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС). Адаже в неї відсутній відповідний медичний документ.

Останній має видати заклад охорони здоров'я або судово-медична установа (лікарське свідоцтво). На його підставі відбувається державна реєстрація смерті. Процедура проходить відповідно до закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану».

На практиці, у більшості випадків загиблих, яких не вдалося евакуювати з поля бою, у військових частинах оформлюють як таких, що зникли безвісти. Саме це і створює проблему для родини загиблого.

Адаже, відповідно до Цивільного кодексу України (ЦПК), фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою лише після того, як сплинуть 2 роки від дня закінчення воєнних дій.

Щоправда, з урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити людину померлою й до того, як сплине цей строк. Але в будь-якому разі не раніше, як через шість місяців.

Тож сім'я загиблого може звернутися до суду із заявою, в якій просить оголосити особу (яка юридично вважається зниклою безвісти) померлою, не раніше, ніж через шість місяців від дати загибелі — в кращому разі, а в гіршому — через 2 роки від дня закінчення воєнних дій.

Зазначимо, що ця процедура досить складна та тривала в часі.

Проте від 7 серпня 2022 року набули чинності зміни до Цивільного процесуального кодексу України, що їх було внесено на підставі закону № 2345-ІХ від 1 липня 2022-го. Відтак з'явилася можливість визнавати факт смерті в суді в порядку окремого провадження.

На відміну від попередньої редакції ЦПК України, де такий порядок був передбачений лише щодо смертей на тимчасово окупованих територіях, тепер така процедура можлива **щодо всієї території України на період воєнного стану.**

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ СМЕРТІ ОСОБИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Встановлення факту смерті особи під час дії воєнного є комплексним заходом, що здійснюється у встановленому порядку шляхом взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України під час перевірки обставин смерті людини у період воєнного стану на території України.

Основним нормативним актом є спільний наказ МОЗ, МВС та Офісу Генерального прокурора про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України для встановлення факту смерті людини під час воєнного стану на території України від 09.03.2022 № 177/450/46.

Цей документ **визначає алгоритми дій** працівників закладів охорони здоров'я під час обстеження тіл; працівників бюро судово-медичної експертизи під час експертизи та видачі свідоцтва про смерть; уповноважених працівників органів і підрозділів Національної поліції під час реєстрації випадку та огляду тіла. А також порядок їх взаємодії.

лікарське свідоцтво про смерть — «лікарське свідоцтво про смерть» за формою № 106/о або «фельдшерська довідка про смерть» за формою № 106-1/о, що затвержені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 серпня 2006 року № 545, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25 жовтня 2006 року за № 1150/13024;

насильницька смерть — смерть від механічних ушкоджень (дія тупих предметів, у тому числі транспортна травма, падіння з висоти, дія гострих предметів, вогнепальної зброї), асфіксії, дії крайніх температур, електричного струму, променевої енергії, низького та високого атмосферного тиску, отруєнь тощо;

смерть за місцем проживання — смерть, яка настала в приміщенні (усіх його складових частинах), яке знаходиться у власності або користуванні особи (за винятком санаторно-курортних закладів та готелів) та пристосоване для постійного або тимчасового

Зміст

ВСТУП	3
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ	5
ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ СМЕРТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	12
ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ СМЕРТІ ОСОБИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	16
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТІЛ (ОСТАКІВ) ПОМЕРЛИХ (ЗАГИБЛИХ) ОСІБ	27
ГЕНОМНА ІНФОРМАЦІЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	32
ВИЛУЧЕННЯ, ПЕРЕДАЧА, РЕПАТРІАЦІЯ ТІЛ (ОСТАНКІВ) ЗАГИБЛИХ	41
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ ЗАГИБЛИХ ОСІБ	50
НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА	57
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий режим воєнного стану»	57
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»	99
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про поховання та похоронну справу»	125
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про державну реєстрацію актів цивільного стану»	152
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про державну реєстрацію геномної інформації людини»	182
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 5 квітня 2022 р. № 413 «Про затвердження Порядку тримання військовополонених»	206
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 17 червня 2022 р. № 698 «Деякі питання забезпечення вилучення, передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України»	248
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ, МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА від 09.03.2022 № 177/450/46 «Про затвердження Порядку взаємодії між	

органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України».....	274
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 30 грудня 2022 р. № 1470 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення захисту прав і свобод громадян України, що проживають на тимчасово окупованій території України, допомоги громадянам України з гуманітарно-кризових питань та здійснення заходів із передачі та репатріації тіл (останків) осіб, загиблих (померлих) у зв'язку із збройною агресією проти України».....	291
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 20 травня 2022 р. № 605 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо соціального захисту членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України».....	295
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».....	307
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	374
СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ СМЕРТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	450

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ СМЕРТІ ОСОБИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

ФАКТ СМЕРТІ БЕЗ ОЗНАК
НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ

ФАКТ СМЕРТІ ЗА НАЯВНІСТЮ ОЗНАК
НАСИЛЬНИЦЬКОЇ СМЕРТІ

ФАКТ СМЕРТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

ОГЛЯД ТРУПА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТІЛ (ОСТАНКІВ) ПОМЕРЛИХ
(ЗАГИБЛИХ) ОСІБ

ГЕНОМНА ІНФОРМАЦІЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ

ВИЛУЧЕННЯ, ПЕРЕДАЧА, РЕПАТРІАЦІЯ ТІЛ
(ОСТАНКІВ) ЗАГИБЛИХ

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЧЛЕНІВ СІМЕЙ
ЗАГИБЛИХ ОСІБ

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 07.01.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 30,25.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

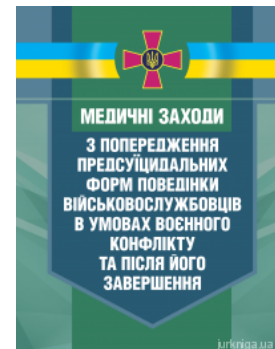
Книги, які можуть вас зацікавити

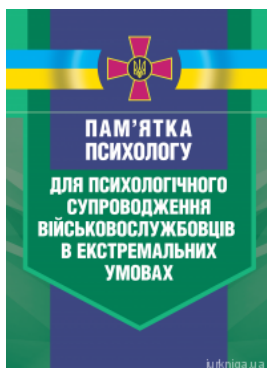
Учасники бойових дій.
Правовий довідник

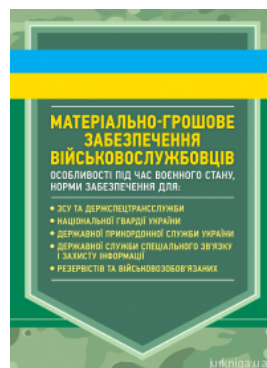
Військові злочини за
законодавством
України

Медичні заходи з
попередження
пресуїцидальних форм
поведінки
військовослужбовців в
умовах воєнного
конфлікту та після його
завершення

Пам'ятка психологу для
психологічного
супроводження
військовослужбовців в
екстремальних умовах

Матеріально-грошове
забезпечення
військовослужбовців.
Особливості під час
воєнного стану. Норми
забезпечення для: ЗСУ
та
Держспецтрансслужби

Ухилення від призову
за мобілізацією

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)